

Nka webinarie - 10 juni 2020

Anhörigskap i en annorlunda tid – Hur är det, vad vet vi, vad gör vi?

malin.sundstrom@hkr.se

Malin Sundström

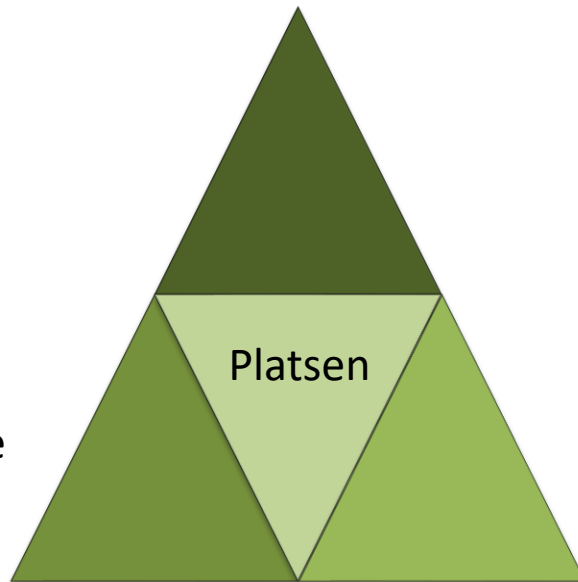
Specialistsjuksköterska i vård av äldre
Bitr. programområdesansvarig för
sjuksköterskeprogrammet,
Högskolan Kristianstad.

LONE-studien

Äldre personer

Närstående

Vårdpersonal

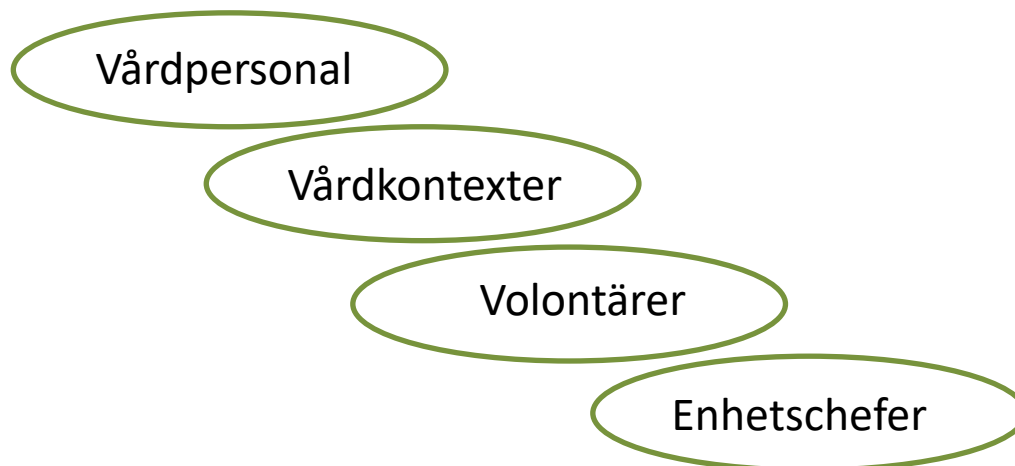
Sköra äldre personer definieras som personer som är 75 år och äldre, med ett varaktigt behov av vård och omsorg.

Projektgruppen består av forskare och doktorander från Högskolan Kristianstad, Malmö universitet, Lunds universitet och Palliativt utvecklingscentrum.

Existentiell ensamhet hos sköra äldre personer: Vårdpersonals och volontärers erfarenheter och behov av stöd

- Avhandlingen består av tre intervjustudier och en enkätstudie.
- Fokusgruppsintervjuer, individuella intervjuer samt en enkät.

Ensamheter

Det finns självvald och ofrivillig ensamhet.

Den ofrivilliga ensamheten kan vara social, emotionell eller existentiell.

Trots denna uppdelning kan de olika ensamheterna vara sammanflätade med varandra.

Åldrandet som en existentiell utmaning

En komplex och ny erfarenhet, en förändringsprocess, en kroppslig skörhet.

Existentiella livsvillkor

Livsvillkor som handlar om att i avgörande ögonblick stå ensam, frihet att bestämma över sitt eget liv, att söka mening, att vi alla ska dö (Irvin Yalom).

Vi som människor strävar efter mening, men den måste sökas och finnas av människan själv (Viktor Frankl).

Datainsamling till de två första studierna

11 fokusgruppsintervjuer

	Hemvård	Särskilt boende	Sjukhus	Palliativ vård	Primär-vård	Ambulans-sjukvård	Totalt
Undersköterska/ vårdbiträde	10	9	1	1	1		22
Sjuksköterska	2	2	4	11	1	5	25
Läkare			1	3	1		5
Arbetsterapeut	1		1				2
Fysioterapeut	2		1				3
Kurator			1	1	1		3
Biståndshandläggare	1						1
Totalt	16	11	9	16	4	5	61

Delstudie I

Vårdpersonalens erfarenheter

- I personalens berättelser framkom att existentiell ensamhet tog sig olika uttryck i samband med åldrande, sjukdom och livets slut.
- I mötet med de äldre som gav uttryck för existentiell ensamhet använde personal egenskaper som *empati, mod, nyfikenhet* och *ett öppet sinne*. Betydelsefulla förmågor hos personalen handlade om att *kunna lyssna, reflektera* och *byta perspektiv*.
- Kännedom och förståelse för den äldres liv, men även kunskap om samhället var viktigt för att förstå och kunna möta existentiell ensamhet.

Delstudie I

Vårdpersonalens erfarenheter

I berättelserna framkom vårdpersonalens

- osäkerhet när kommunikationen försvårades av den kroppsliga begränsningar
- motstånd när den äldres behov av kontakt upplevdes svåra att tillgodose
- osäkerhet inför äldre som uppfattades bygga upp en skyddsmur mot nära relationer
- rädsla för att ta upp och samtala om existentiella frågor

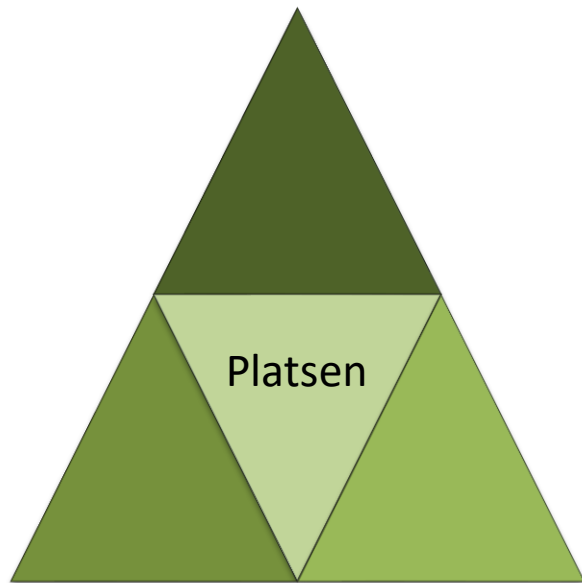
Trots utmaningarna beskrev personalen att det var meningsfullt att möta existentiell ensamhet, och de påverkades både personligen och professionellt.

Delstudie I

Vårdpersonalens erfarenheter

... så plötsligt så blir det ju en ensamhet som man kanske inte kan förmedla till andra ... och som man inte kanske kan sätta fingret på själv heller riktigt, utan det bara blir som någonting som kommer.

Vårdpersonal

**Skiljer sig vårdpersonalens sätt att prata
om existentiella frågor och existentiell
ensamhet åt mellan olika vårdkontexter?**

Hemvård

Särskilt
boende

Sjukhus
vård

Palliativ
vård

Delstudie II

Vårdpersonalens perspektiv

Hemvård

Särskilt
boende

Sjukhus
vård

Palliativ
vård

Existentiell ensamhet och varför det uppkommer

Döden, livet och att känna sig som en främling inför sig själv

Platsen där vården ges

Identitet, isolering, trygghet, hinder för existentiella samtal

Relationer och rollen som professionell

Att skapa relationer var viktigt

Olika förutsättningarna avseende tid, kontinuitet och tillgång till handledning

Delstudie III

Volontärers erfarenheter

- Åtta fokusgruppsintervjuer genomfördes med 32 volontärer
- Svenska Kyrkan, kommunala volontärorganisationer, Röda Korset och Väntjänst
- 12 av volontärerna intervjuades individuellt

Delstudie III

Volontärers erfarenheter

Att bli volontär

- Ett sätt att finna mening

Att vara volontär

- Att känna sig uppskattad och känslomässigt utmanad
- Att agera i enlighet med sina värderingar och tänja på gränser

Att möta äldre personers ensamhet i allmänhet och existentiell ensamhet i synnerhet

- Att vara lyhörd för den andres behov av närhet och distans

Delstudie III

Volontärers erfarenheter

Att vara en medmänniska och lindra ensamhet hos andra och sig själv

Ja, jag har aldrig haft problem egentligen med ensamheten, mer än när mina föräldrar gick bort. Då kände jag det tomt. Och den...den tomheten den fick jag liksom fylla ut med mänsklig kontakt faktiskt, jag hälsade på dom en gång om dagen och då måste jag fylla ut det med något.

Delstudie IV

Enhetschefers perspektiv

En enkät skickades till enhetschefer inom vård och omsorg i Sverige (n=136).

- Nästan hälften av cheferna hade mer än 10 års ledarerfarenhet.
- Drygt hälften hade personalansvar för mellan 31-50 personer.

Av enhetscheferna angav 88% att äldre personer ofta eller ibland gav uttryck för existentiell ensamhet.

Delstudie IV

Enhetschefers perspektiv

Hinder för existentiella samtal

Enhetscheferna angav *osäkerhet* som det vanligaste hindret hos personal, följt av *ovilja/olust* inför existentiella samtal.

Stöd till vårdpersonal

De flesta angav att personal i vård och omsorg fick stöd i att samtala om existentiella frågor.

Stödet bestod främst av individuellt stöd från enhetscheferna själva eller av sjuksköterskan. Andra former av stöd var reflektion under strukturerade former utbildning och i enstaka fall regelbunden handledning.

Delstudie IV

Enhetschefers perspektiv

En chefs beskrivning av vad samtalen mellan den äldre och personal kunde handla om

Saknaden av att tillhöra någon. Sorgen av att inte längre kunna gå och röra sig, det kroppsliga fängelset. Den enorma tystnaden. Att inte kunna påverka livet utan att döden närmar sig obönhörligt. Alla vänner/make/maka har gått bort och man är ensam kvar.

Delstudie IV

Enhetschefers perspektiv

Nästan hälften av enheterna hade volontärer engagerade på sin enhet.

De vanligaste aktiviteterna som volontärerna var engagerade i:

- vardagliga samtal
- musik
- promenader och utevistelser
- läsning

De aktiviteter som enhetscheferna önskade mer av:

- vardagliga samtal
- samtal om existentiella frågor
- promenader och utevistelser

Slutsatser

- Det är viktigt att stödja vårdpersonals och volontärers vilja att skapa meningsfulla relationer som grund för existentiella samtal, samtidigt som det är viktigt att uppmärksamma deras osäkerhet och rädsla.
- Tid och utrymme är en förutsättning för att vara närvarande i mötet och ha möjlighet till meningsfulla samtal om livet och döden.
- Volontärer bör ses som ett viktigt komplement i vården av äldre personer.
- För att våga samtala om existentiella frågor behövs ett systematiskt och strukturerat stöd. Ett sådant stöd och tillfälle kan vara en möjlighet att dela erfarenheter.
- Vårdkontexten har betydelse för hur vårdpersonal uppfattar och möter existentiell ensamhet och stödet som ges för att möta existentiella frågor skiljer sig åt.

Tack så mycket för att ni lyssnade!

Malin Sundström, Högskolan Kristianstad
malin.sundstrom@hkr.se

Avhandlingens vetenskapliga artiklar

Sundström, M., Edberg, A-K., Rämgård, M. & Blomqvist, K. (2018). Encountering existential loneliness among older people: Perspectives of health care professionals. *International Journal on Qualitative Studies on Health and Wellbeing*, 13(1): 1474673.

Sundström, M., Blomqvist, K., Edberg, A-K. & Rämgård, M. (2019). The context of care matters: Older people's existential loneliness from the perspective of healthcare professionals. A multiple case study. *International Journal of Older People Nursing*, 14(3): e1223414.

Sundström, M., Blomqvist, K. & Edberg, A-K. (2020). Being a volunteer encountering older people's loneliness and existential loneliness: Alleviating loneliness for others and oneself. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, E-pub ahead of print .

Sundström, M., Blomqvist, K., Rämgård, M. & Edberg, A-K. Encountering older persons' existential issues: First-line managers' views on staff's and volunteers' possibilities, obstacles and need for support. *Manuskript, ska skickas in för publicering inom kort.*